

The Turnarounds: identita vídeňských Čechů třetí a čtvrté generace a rakouská hudební interkultura

Zita Skořepová

DOI: 10.21104/CL.2022.1.01

The Turnarounds: Identity of third- and fourth-generation Viennese Czechs and Austrian musical interculture

Abstract

The swing-rock revival band The Turnarounds can be considered one of the significant examples of the music and dance activities in the contemporary Czech Vienna field. This study is a music anthropology contribution about the identity of the third and fourth generations of the descendants of Czech migrants to Vienna. The study responds to the questions of whether and how The Turnarounds' members refer to their Czech identity and to their own, (if partial) Czech roots, to their ancestors' migration experience, and to their own (in)activity in the associations created by other members of this minority. Drawing from an analysis of the activities of The Turnarounds, the study shows the relationship between third- and fourth-generation Viennese Czechs' sense of belonging, their subjective concept of their homeland, and their aim of targeting an audience in the majority society of Vienna and thereby situating themselves in Austria's intercultural music scene.

Key words

Viennese Czechs, ethnomusicology, Comenius School Association, 3rd generation migrants, 4th generation migrants, music and minority, swing-rock revival

Acknowledgment

Studie byla zpracována s podporou na dlouhodobý koncepční rozvoj Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., RVO:68378076.

Contact

Mgr. Zita Skořepová, Ph.D., Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Na Florenci 3, 110 00 Praha, Czech Republic; e-mail: skorepova@eu.cas.cz.
ORCID iD: 0000-0002-0290-8720

Jak citovat / How to cite

Skořepová, Zita. 2022. The Turnarounds: identita vídeňských Čechů třetí a čtvrté generace a rakouská hudební interkultura. *Český lid* 109: 9–33. <https://doi.org/10.21104/CL.2022.1.01>

Tématu české migrace do Vídně se věnovala řada starších českých (Soukup 1928; Machát 1946) i německojazyčných prací (Glettler 1972; Brousek 1980; John – Lichtblau 1990), ale i novější publikace, a to zaměřené jak v širší historické a společenskovědní i etnologické perspektivě (Heroldová 1989; Wonisch 2010; Koudelková 2013; Hanušová 2018), tak i v užším smyslu historické muzikologie (Velek 2009; 2015; 2016) a etnomuzikologie, respektive recentní hudební antropologie (Skořepová 2013; 2015; 2016; 2018). I sami vídeňští Češi publikačně reflektovali vývoj v menšině a dění ve stěžejních spolcích (Basler – Basler – Kroupa 2017; Basler et al. 2006; Valeš 2002; 2020).

Při objevování hudebních světů – *soundscales* – (Jurková et al. 2013; Shelemay 2006) české Vídně¹ současnosti si nejen v případě hudebních aktivit blíže představovaných v této studii vždy pokládám dílčí, ale zásadní otázky: zda a jakým způsobem se aktéři výzkumu vztahují k české identitě, vlastním, třeba i jen částečně českým kořenům, migrační zkušenosti svých předků a jejich (ne)aktivitě v krajanských spolcích? Jaký koncept rakousko-vídeňského anebo českého domova se projevuje v jejich uvažování a jednání a do jaké míry se diasporická zkušenost jejich předků promítá i do vlastní tvorby (Butler 2001; Vertovec 1997)? K jakému poznání v oblasti otázek integrace české menšiny může vést pohled zaostřený na hudbu a tanec? Cílem předkládané případové studie z oblasti hudební antropologie, respektive etnomuzikologie, je představit jeden z výrazných projevů spektra hudebně tanečních aktivit, s kterými se lze setkat v rámci současného českovídeňského terénu. Následující text pojednává o The Turnarounds – hudební skupině absolventů české Komenského školy ve Vídni, zaměřené na revivalově koncipovanou směs stylů rokenrolu, jazz-blues, swingu i amerického a rakouského popu osmdesátých a devadesátých let.

V současném bádání na poli migrace a transnacionalismu je již známým faktem skutečnost, že se migranti dynamicky vztahují nejen k sociálnímu prostoru země původu a hostitelské země, ale i k dalším místům na světě, která je mohou s krajany spojovat (Levitt – Glick Schiller 2004; Smith 2006). Tento poznatek je v případě vídeňského terénu výrazně patrný

1 Poukazuji zde na dosavadní bádání, při němž se zabývám zejména dichotomií hudebních světů majících zázemí ve starousedlických menšinových organizacích na jedné straně a na straně druhé aktivitami institucionálně nezakotvenými. Zatímco do první kategorie lze řadit hudební svět starousedlických spolků v čele se Školským spolkem Komenský, do druhé náleží svět undergroundového Nachtasyly. Podnik založil v roce 1987 signatář Charty 77 a nedobrovolný exulant Jiří Chmel jakožto hospodu, hudební klub a místo setkávání. Do svého uzavření v únoru 2021 následkem likvidačních dopadů koronavirové pandemie Nachtasyly poskytoval prostor pro konání hudebních akcí osobností undergroundu a české i rakouské hudební alternativy.

například při zkoumání současných hudebně tanečních aktivit souboru Marjánka: klíčovou inspirací jeho zakladatelky Martiny Canové byly české krajské spolky v USA. Spolek Marjánka sdružuje migranty z ČR a SR, de facto první generaci Čechů a Slováků ve Vídni, pro něž je Rakousko nadále významnou destinací novodobé migrace za pracovními a studijními zkušenostmi (Brouček 2017: 89–93). Tato studie však představuje hudební skupinu The Turnarounds a snaží se na jejím příkladu poukázat na hlavní specifika uvažování a jednání již třetí a čtvrté generace vídeňských Čechů. Cílem tohoto textu je demonstrovat přínos hudebně antropologického přístupu k otázkám vyjednávání identity či aspektům přináležení (*belonging*)² u následných generací potomků migrantů a souvislosti tohoto vyjednávání s vůlí a preferencemi v oblasti vlastní situovanosti na hudební scéně. V tomto ohledu odkazují na teoretické uvažování amerického etnomuzikologa Marka Slobina (2000). Slobin, inspirován Appaduraiovou globální kulturní ekonomikou (1990), zhodnocuje přetvářející se podoby hudebních aktivit na sklonku 20. století. Zavádí pojmy mikrohudba, a hudební super-, inter- a subkultura vymezující význam, rozsah působnosti a podoby interakcí různých hudebních projevů. Od sedmdesátých let se podle něj datuje formování světového hegemonního středního proudu, globální hudební superkultury,³ jež se šíří prostřednictvím nadnárodního mediálního průmyslu, ale i státních institucí: příkladem budiž vzdělávací kurikulum zejména škol základního a středního stupně (Slobin 2000: 30). Hudební superkultura na jednu stranu vytlačuje a pohlcuje regionální hudební kultury, na stranu druhou je regionálními hudebními kulturami různě infiltrována. Jejím protipólem je bezpočet různě menšinově definovaných hudebních subkultur, působících mimo „mainstreamová“ pódia i nahrávací společnosti. Tyto dílčí „mikrohudby“ jsou známy pouze úzce vymezenému okruhu hudebníků a posluchačů, hlavní roli v jejich vytváření, udržování a šíření mají výrazní jednotlivci. Jakési „přemostění“, „*cross-cutting trend*“ (Slobin 2000: 12) pak představují hudební interkultury, v nichž se mísí prvky globální s těmi regionálně specifickými. Interkultury se výrazněji šíří i mediálně a mohou být komerčně úspěšné, mají však regionálně omezenou působnost. Nejvýmluvnějším příkladem je hudba vycházející z původně zcela odlišných hudebně teoretických východisek: například současná populární hudba Blízkého východu využívá různé místní dialekty arabštiny i několik málo prvků klasické arabské hudby, z hlediska zvoleného

2 K otázce vzájemné podobnosti i odlišnosti konceptů identity a přináležení viz (Anthias 2018).

3 Slobin ji charakterizuje jako „*the usual, the accepted, the statistically lopsided, the commercially successful, the statutory, the regulated, the most visible*“ (Slobin 2000: 29)

tonálního systému, užití harmonie, způsobu skladatelské práce a řady dalších aspektů se ve skutečnosti pramálo liší od euroamerického popu. V návaznosti na Slobinovy teoretické úvahy se tedy lze ptát, co motivuje volbu revivalově založeného repertoáru skupiny The Turnarounds, jak uvažují hudebníci o rakouské a vídeňské hudební scéně a do jaké míry se tito vídeňští rodáci s českými předky a absolventi Komenského škol chtějí uplatňovat na půdě krajanských spolků ve Vídni, ale i na pódiiích v České republice?

Studie vychází z dlouhodobého a návratného terénního výzkumu započatého v roce 2012 ve Vídni, opírá se především o data získaná prostřednictvím zúčastněného pozorování hudebních událostí a polostrukturovaných rozhovorů s informátory.⁴ Na základě analýzy takto vytvořených dat předkládám popis sledované sociální reality a její interpretaci. Kombinace zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů přináší pozoruhodné srovnání performativního aspektu, tzn. co vypovídá o výše předestřených výzkumných otázkách této studie pozorování hudebního chování aktérů a zhodnocení kontextů událostí. A na stranu druhou, jakým způsobem se k daným otázkám sami informátoři vztahují v rámci rozhovorů.⁵ Za určité metodologické ozvláštnění přitom považuji – s ohledem na dosud trvající omezení pohybu a osobních kontaktů v souvislosti s koronakrizí – velmi nedávný on-line rozhovor s kapelníkem skupiny Dominikem A. Ježkem.⁶ Díky téměř dvěma letům naprostého útlumu živých koncertních vystoupení kvůli pandemii COVID-19 Ježek v tomto rozhovoru obsáhle reflektoval aktivity a bilancoval dění v posledním desetiletí. Přesto se jeho postoje k zásadním otázkám stran vlastního pojetí identity, české vídeňské menšiny a její hudební subkultury i vůle se do ní společně s ostatními hudebníky ve skupině zapojovat takřka deset let po našem prvním setkání nezměnily. Doplňujícím zdrojem dat je analýza dílčích dokumentů, jakými byly zprávy o aktivitách skupiny na webu i v krajanském tisku, programy vystoupení v tištěné i elektronické podobě nebo hudebníky sestavované „set listy“⁷ pro jednotlivá vystoupení.

4 Co se týče anonymizace dat, v daném případě jsem se rozhodla data neanonymizovat. Studie spadá pod typ etnomuzikologických výzkumů, v jejichž rámci hudebníci obecně spíše vítají zájem projevovaný o jejich aktivitě a neshledávají tak pádné důvody pro anonymizaci. O The Turnarounds navíc v českovídeňském společenském okruhu panuje širší povědomí, anonymizace by v tomto případě postrádala smysl.

5 Všechny rozhovory s informátory jsem vedla v českém jazyce. Pro představu o charakteru jazykového projevu vídeňských Čechů-aktérů výzkumu uvádím citace rozhovorů v původním znění, jen s nejnutnějšími korekturami.

6 Rozhovor s Dominikem A. Ježkem, 10. 6. 2021, on-line, vedla autorka studie.

7 Tj. repertoár či soupis skladeb na programu dané akce.

„X-Mas with the Turnarounds“ aneb momentka z předvánočních koncertů v Klubovně Komenského školy

The Turnarounds, vídeňská skupina hudebníků s českými kořeny, uspořádala mezi lety 2013 a 2020 několik předvánočních koncertů. Před polovinou prosince byla třikrát⁸ místem konání Klubovna české školy provozované Školským spolkem Komenský (dále ŠSK). Klubovna se nachází nedaleko tramvajové zastávky Rennweg na Sebastianplatz č. 3, v prostorách současného ústředí spolku, mateřské a obecné školy a nižšího stupně osmiletého gymnázia. Pozvánky se objevily s asi dvoutýdenním předstihem na webu ŠSK,⁹ ale i na stránkách kapelníka The Turnarounds Dominika A. Ježka.¹⁰ Část příznivců dostalo i Ježkem osobně zasílaný bulletin s informacemi též o všech dalších plánovaných vystoupeních. Samotné předvánoční koncerty The Turnarounds v Komenského klubovně také měly vždy i charakter „promo akce“: na sedadlech nechyběly malé plakátky, vizitky nebo jiné drobné propagační předměty upozorňující na koncerty dalších Ježkových skupin v různých vídeňských podnicích. Když se předvánoční koncert konal v roce 2013 v Klubovně ŠSK poprvé, zdokumentovali jeho začátek reportéři z televize ORF. Pár záběrů z akce se posléze objevilo v menšinovém televizním pořadu „České & Slovenské Ozvěny“.

Publikum předvánočních koncertů přicházelo už po sedmé večer, více než hodinu před začátkem produkce, avizované na půl devátou. Celkem se sešlo kolem stovky lidí, z většiny středního a vyššího středního věku. Asi dvacítko hostů se zdržovalo hlavně vlevo u baru, zatímco ti starší zaujali místa k sezení čelem k pódiu. Po vyzvednutí „punče zdarma“ a prvním občerstvení se lidé vmísili do různě početných hloučků konverzujících jedinců, evidentně se zde většina přítomných znala. Na všech koncertech The Turnarounds pro ŠSK jsem rozeznávala známé tváře – učitele ze školy, příbuzné hudebníků i povědomé členy jiných českovídeňských menšinových spolků. V neformálních hovorech v publiku dominantně, přesto však nikoli výhradně, zaznívala čeština. Ze strany interpretů to však byl pouze kapelník Dominik, kdo pronesl několik českých slov na uvítanou. Veškeré ostatní kapelníkovy komentáře mezi jednotlivými skladbami na programu již byly v němčině.

Předvánoční koncerty The Turnarounds v Klubovně Komenského začínaly přesně a měly obdobný průběh. Strízlivě krátkovlasí a úhlední hudebníci,

8 7. 12. 2013, 11. 12. 2015, 2. 12. 2016, od 20:30 hod.

9 Webové stránky ŠSK viz *Školský spolek Komenský*. [2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.komensky-vienna.at/cz/>

10 Viz webová prezentace hudebních aktivit Dominika A. Ježka *Džs Music*.at. [2021-06-04]. Dostupné z: <http://djsmusic.at/>

oděni kompletně v černém s výraznými bílými, respektive červenými kravatami nabídli publiku obvyklý repertoár směsi okolo dvaceti vlastních swing-rockových aranží skladeb z třicátých let až po pop z prahu nového tisíciletí. V aranžmá pro zpěv, klavír, baskytaru a bicí zaznívaly jako jedny z několika ryze vánočních skladeb *Kana braucht bei uns den Santa Claus* a rovněž známá píseň *Jingle Bells*. Byla jsem vždy zvědavá, zda hudebníci na některém z koncertů nepředvedou třeba rokenrolovou úpravu některé z českých populárních vánočních písní nebo koled, ale nestalo se tak.

Až na několik výjimek, kdy se zpívalo německy, byly písňové texty v angličtině. Kytarová nebo klavírní sóla¹¹ elektrického stage klavíru náležela Dominikovi, též jako hlavnímu zpěvákovi. Dominik zpívá pronikavým vyšším, místy nazálně znějícím hlasem, výrazy tváře během zpěvu i nástrojové hry se snaží podobat svým americkým pěveckým vzorům. K němu se zpěvem přidávali trumpetista Michael a při refrénech v pozadí i další dva spoluhráči, baskytarista Andreas a bubeník, Dominikův otec Arnošt. U několika písní s jednoduchým několikaslovným refrénem pak hromadně přizvukovali i účastníci koncertu. Michael občas vystřídal trubku za tamburínu a v jazzově laděných skladbách uplatnil dusítko pozměňující zvuk trubky.¹²

Hudebníci si na těchto koncertech užili společné muzicírování stejně jako jinde, byli dobře sešraní a udržovali neustálý oční kontakt. I zde byl Dominik jednoznačně dominantní osobností. Komunikoval s publikem a informoval nejen o jednotlivých písních, ale i o svých ostatních hudebních aktivitách. Vyjma půlhodinové pauzy, kdy si lidé přicházeli k baru pro wursty v housce, pivo, šampaňské a další drobné občerstvení, účastníci poslouchali vsedě na svých místech. Jen několikačlenné skupinky mladších hostů si občas zatančily vlevo u baru anebo v zadní části sálu. Produkce The Turnarounds však evidentně oslovila zejména střední generaci a starší posluchače, kteří se občas vciťovali do hudby podupáváním či pobrukováním částí textů spolu s interprety. Výrazy ve tvářích i útržky hovorů starších posluchačů, často ve dvojici společně příchozích, prozrazovaly radost z poslechu i nostalgické vzpomínání na společná mladá léta.

11 Klavírista „Bernie“ – Bernard Pohorec, jediný hudebník s nečeskými kořeny, zde byl prezentován jako host.

12 Viz ukázka z předvánočního koncertu z roku 2013. Základem sestřihu je terénní záznam pořízený autorkou této studie. Youtube kanál *ODJsAccount0* [2021-08-21]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=n3XMDEGCvgA>

Absolventi Komenského školy, jazz-, swing-, rokenrol a revivalové stylizace (austro)popu osmdesátých a devadesátých let

Zakládající členové skupiny reprezentují již potomky českovídeňských starousedlíků, kteří se do určité míry podíleli na spolkovém životě i akcích a navštěvovali Komenského školu.¹³ Současně se řadí mezi již několikátou generaci lidí narozených ve Vídni, jejichž domovem je dnes Rakousko.

Přední tvůrčí osobností skupiny je Dominik A. Ježek. Narodil se v roce 1987, v letech 1994–2002 absolvoval Komenského obecnou a sekundární školu a maturoval na vídeňské HTL Rennweg. V současnosti pracuje na pozici IT service manager ve společnosti TietoEVRY GmbH ve Vídni, ve volném čase se však zabývá především hudbou. Vedle hry na kytaru a klavír se už od dob dospívání začal věnovat sólovému populárnímu zpěvu. Dnes se profiluje jako zpěvák, multiinstrumentalista a bavič. Po roce 2006 postupně založil několik hudebních skupin,¹⁴ které hrají pro širší vídeňské publikum se zájmem o revival jazz, swing a rokenrolu. Tato studie se soustřeďuje na skupinu The Turnarounds založenou v roce 2008, neboť v tomto případě jsou všichni čtyři ústřední členové absolventy Komenského škol.¹⁵

Sólově vystoupil Ježek poprvé v roce 2004 a o dva roky později se začal uplatňovat ve skupině předcházející současné Four Beats. Zde se spolu s dalšími čtyřmi hudebníky soustřeďují na převzaté rokenrolové písně z padesátých a šedesátých let a v menší míře také na vlastní skladby v tomto stylu. S Bernhardem Pohorecem, alias Berniem, klavíristou skupiny Four Beats, pravidelně vystupují jako tzv. Swingin' Duo ve vídeňském cocktail baru Sign Lounge.¹⁶ Swingin' Duo se dále objevuje na různých soukromých akcích, většinou oslavách narozenin, svatebních zábavách a vernisážích. Na programu zní skladby rozličných interpretů od Simply Red přes Franka Sinatru a Aliciu Keys po Eltona Johna a Erica Claptona. Právě takto se Dominik A. Ježek uplatnil i na nejvýznamnější akci ŠSK, Reprezentačním

13 O skupině The Turnarounds se v souvislosti se školou zmiňuje i českovídeňská historička Vlasta Valeš, která publikovala knihu ke 150letému jubileu založení ŠSK (Valeš 2020: 281–283).

14 Four Beats (2006), The Turnarounds (2008), Swinin' Duo (2011) a Sing-A-Rama (2014).

15 Přesto se na řadě vystoupení The Turnarounds – včetně popisovaných předvánočních koncertů na půdě ŠSK – objevují jako hosté další hudebníci. Bývá to zejména klavírista Bernhard Pohorec, ale příležitostně i jiní. V roce 2014 se skupinou například vystoupila Dominikova spolužačka z Komenského školy Magdalena Váňová. Ta se narodila ještě v Československu a do Rakouska přesídlila jako malé dítě s rodiči začátkem devadesátých let.

16 Podnik v Liechtensteinstrasse 104-106 v IX. okrese. Viz *Best Cocktail Bar Vienna*. [2021-06-04]. Dostupné z: <https://www.thesignlounge.at/>

a maturitním plese,¹⁷ kde s klavíristou Berniem hráli v prostorách baru de facto stejně jako na svých ostatních vystoupeních na soukromých akcích. Zcela zábavný charakter má pětičlenná skupina Sing-A-Rama, která interpretuje coververze klasických rockových hitů, amerických country písní i současného popu. V tomto případě si vystoupení nezajišťují pouze hudebníci sami, zprostředkovává je také umělecká a zábavní agentura Event team.¹⁸ Ježek se tak v různých početných sestavách objevuje jak v různých vídeňských barech, kavárnách a klubech,¹⁹ tak i soukromě na oslavách, příležitostně i v létě na venkovních pódii. Zejména v dobách dosavadního „vrcholu“ v letech 2013–2014 Dominik považoval své aktivity za poloprofesionální, neboť mu poskytovaly nejen radostnou kratochvíli, ale i jistý přivýdělek. Obecně se ve všech výše popsáních aktivitách zúčastňuje jeho všestranná osobnost: stará se o většinu organizačních záležitostí, tvorbu webových stránek a propagačních materiálů, bere na sebe i roli moderátora.

Rodina a škola významně napomohly rozvíjení Dominikových hudebních dovedností. Příbuzní z otcovy strany byli hudebně nadaní, už dědeček hrál na kytaru v jazzovém big bandu, s kterým vystupoval v Rakousku, České republice i v Maďarsku. Dominik od dětství rád zpíval a učil se hrát na klavír a na kytaru. Stejně jako jiní jeho vrstevníci vzpomíná na výrazné osobnosti výjimečně motivovaných vyučujících Evy Křenkové a Vilmy Schmauzové.²⁰ Podobně jako v řadě jiných rodin vídeňských Čechů i u Ježkových a Egermeierových se česky hovořilo doma již jen příležitostně, a ne se všemi členy. Všichni hudebníci se tak s českým jazykem, dějinami i kulturou a s poukazováním na české národní vědomí i identitu setkávali především na půdě školy a zejména prostřednictvím hudební výchovy na obecné a sekundární škole. Eva Křenková shodou okolností vyučovala i Dominikova otce Arnošta:

17 O českém Reprezentačním a maturitním plese ve Vídni viz Skořepová 2013, 2018.

18 Viz *Event Team*. [2021-06-04]. Dostupné z: <http://www.eventteam.at/>

19 Např. Tunnel Vienna Live, Saloon Donauplex, Raststation Kaiserrast, Dancing Pö, Café Carina, Café Falk atd.

20 Jedna z pedagožek k tomuto dodává: *My jsme vždycky měli v české škole ve Vídni spojení už přes příbuzné, takže třeba ty hudební výchovy jsme si objednaly a přivezly, když jsme jely domů a přivezly jsme si knihu nových písniček a to jsme přidávaly z toho, víte. To nám nikdo nemluvil do toho, co musíme, nesmíme. My jsme měli takový ten základní, národní písně a skladatele, ale jestli jsme do toho přidali nějaký ty písně, který se tehdy v Čechách zpívaly, a byly to vlastně básně...Vezměte Suchého, vezměte Karel Gott. To jsme tady zpívali Vltavu, jak on zpíval. Najednou jsme prostě slyšeli něco nádherného. A hlavně: jsme byli hrozně citliví na vlastenectví. My jsme tady byli větší vlastenci než v Čechách. Tam nám to dali do vínku, protože ti učitelé nic jiného neznali a taky nás vychovali učitelé, kteří učili ještě před válkou.* (Vilma Schmauzová, 17. 5. 2021)

Hudební výuka ve Volksschule byla velmi dobrá, měli jsme paní učitelku Křenkovou, která s náma zpívala hodně a měli jsme taky výstupy, jeli jsme až do Brna a měli jsme výstupy ve Vídni a hodně jsme zpívali ty český písničky... A já znám ještě ty písničky, co jsme zpívali s paní učitelkou Křenkovou, třeba Na tom bošileckým mostku... Já to mám doma... já bych to uměl zpívat, když to uvidím, ale já jsem ty písničky teď patnáct let nezpíval... Náchodský zámeček. (Dominik A. Ježek, 12. 9. 2013)

Zatímco Dominik i jeho otec navštěvovali pouze sekundární stupeň Komenského školy, Andreas a Michael Egermeierové absolvovali již českou školu od mateřské po maturitu.²¹ Michael Egermeier se narodil 1988 a vystudoval biotechnologii na vídeňské Zemědělské univerzitě, kde nyní pokračuje v doktorském studiu. Od šesti let začal chodit na hudební školu v Deutsch-Wagramu. V The Turnarounds hraje především na trubku, ale rovněž zpívá a hraje na bicí. Nejmladší Andreas Egermeier se narodil 1991 a stejně jako bratr studoval na Zemědělské univerzitě, obor Životní prostředí management biologických zdrojů. Nyní pracuje ve firmě, která plánuje a instaluje fotovoltaiické systémy.

I bratry Egermeierovy velmi ovlivnila výuka hudební výchovy zejména na gymnáziu, kde se setkali se současným pedagogem rakouského původu Johannesem Langerem. Jeho koncept výuky a školní zpěvní repertoár ovšem nezahrnuje dominantně česko- ani německojazyčnou hudební tvorbu z oblasti vážné, lidové i populární hudby, ale do značné míry anglofonní repertoár světového pop rocku, muzikálové nebo filmové hudby. Johannes Langer dle Andrease vštěpoval studentům znalost české hudby, ale byl nápomocný i v začátcích, kdy Dominik a sourozenci Egermeierovi pojali záměr založit vlastní skupinu:

Tá hudební výchova na gymnáziu určitě byla taky důvod, proč jsem se dneska dostal tak daleko s tím, co hraju, protože náš pan učitel, pan učitel Langer, vlastně nám vždycky řek', že je důležitý, abychom znali ty klasický český písničky, ale ty jsme se vlastně naučili na Volksschule, tak se nás zeptal, co by nás ještě zajímalo. A tenkrát jsme řekli, jo, zajímala by nás muzika ze sedmdesátých let, takový ty klasický americký, a tak on se nám to snažil zahrát a já jsem se právě během těch čtyř let naučil hrát na baskytaru. Zpěvníky jsme neměli, on náš pan učitel Langer si to většinou někde z internetu zkopíroval a sepsal nám to a tak jsme se k tomu dostali... (Andreas Egermeier, 4. 9. 2013)

21 Vyšší stupeň reálného gymnázia otevřel ŠSK ve školním roce 2000/2001. Po druhé světové válce střední školství Komenského ve Vídni nebylo obnoveno, až do konce devadesátých let byly v provozu pouze obecná a sekundární škola.

V době středoškolských studií se pak záměr založit skupinu uskutečnil. Dominik A. Ježek již obstojně ovládal kytaru i klavír, a přestože chodil na rakouskou střední školu informačních technologií HTL, dále hrával na akcích Don Bosco Klubu v českém kostele Nejsvětějšího Vykupitele na Rennwegu.²² Veřejným koncertům předcházela kratší vystoupení na maturitním plese nebo na svatbě gymnaziálního profesora Johannese Langerera. Když v roce 2012 Dominikův otec Arnošt²³ souhlasil se svým zapojením jako hráč na bicí a saxofon, tvořili konečnou sestavu skupiny The Turnarounds dvě generace absolventů Komenského škol. Arnošt Ježek dostal původně bicí od syna k padesátinám a nejprve si hrál pro sebe jen tak pro radost. Když však Dominik hledal bubeníka, Arnošt Ježek se zapojením do skupiny souhlasil.

I tato skupina vychází z Dominikova zájmu o fúze amerického jazzu, swingu a rokenrolu, s nimiž doslova vyrůstal. V Dominikově rodině se hojně chodilo na koncerty a doma se poslouchaly četné jazzové a swingové nahrávky. Vedle v rodině již zakořeněné záliby však při volbě těchto stylů hrály roli další faktory. Dle hudebníků zaprvé obliba rokenrolového a swingového revivalu v posledním desetiletí ve Vídni výrazně stoupla. Zadruhé hudebníci měli za to, že budou jednou z mála věkově mladších skupin, které se této hudbě budou věnovat. Na koncertech se jim daří oslovovat většinou posluchače středního věku a starší. Podle tří hudebníků-třicátníků je právě tato hudba oblíbená zejména u „generace našich rodičů“.

Repertoárem The Turnarounds jsou až na několik původních kusů²⁴ vlastní aranžmá známých rokenrolových hitů, rockových, jazz-bluesových a swingových skladeb.²⁵ Vedle toho hudebníci vytvářejí vlastní swingově laděná aranžmá popových skladeb z osmdesátých a devadesátých let.²⁶ Zpívá se dominantně v angličtině, občas v němčině, s úspěchem se u publika

22 Český kostel Nejsvětějšího Vykupitele se nachází nedaleko Komenského školních budov. Shodou okolností na něj mají přímý výhled studenti gymnázia právě z učebny hudební výchovy.

23 Arnošt Ježek (narozen 1960) je rovněž absolventem Komenského škol, na které chodil mezi lety 1966 a 1974. Shodou okolností i jeho vyučovala hudební výchovu Eva Křenková. A. Ježek pracuje jako vedoucí oddělení na generálním ředitelství pojišťovací společnosti Generali (Valeš 2020: 282).

24 Například skladba *Hopes and Dreams*, kterou The Turnarounds uvedli v roce 2009 na českém Reprezentačním a maturitním plese ve Vídni.

25 Vedle skladeb plejády amerických interpretů od The Andrews Sisters po Gregory Portera hrají The Turnarounds třeba skladbu *The Birmingham Jam* od Aloise Kocha (Al Cook), patrně nejvýraznějšího rakouského bluesového zpěváka a kytaristy, rodáka z Bad Ischlu.

26 Píseň *Bye* (2000) americké chlapecké popové skupiny 'N Sync, *Ooh La* nazpívaná 1998 Rodem Stewartem, hit *Barbie Girl* (1997) dánsko-norské popové skupiny Aqua i několik skladeb Michaela Jacksona atd.

setkávají i skladby řadící se do austropopu.²⁷ Fakt, že se vedle rokenrolu padesátých a šedesátých let na programu objevují i skladby ve stylu rhythm and blues, jazzu, swingu a soulu, má dle hudebníků dopad na uplatnění skupiny. Oproti ostatním Ježkovým skupinám mají The Turnarounds delší, někdy i půlroční intervaly mezi vystoupeními. Dominik si to vysvětluje právě poslechově náročnějším repertoárem, který se snaží z důvodu posluchačské atraktivity vyvažovat rokenrolem a staršími rakouskými skladbami:

Protože celej tejden lidi pracují a pak na víkend jdou ven nebo někam na koncert, ale chtějí se unterhalten, ne zase konzentrovat na něco... tak to já se snažím s The Turnarounds hrát něco do jazzu a pak mi lidi řeknou: „Ty jo, to hrajete taky jazz, a proč nehrajete víc?“ A já říkám: „Chtěl bych, ale to by tady nebylo sto lidí, ale třeba dvacet.“ ... Třeba s tou první skupinou Four Beats hrajeme jenom rokenrolový, jenom padesátý nebo šedesátý léta... Roy Orbison, Elvis Presley, Carl Perkins, a to je opravdu jenom zábava. (Dominik A. Ježkem, 12. 9. 2013)

Česká identita mimo hru?

Cílem této studie je poukázat na příslušnost k několikáté generaci (již polovičních) vídeňských Čechů i migrační zkušenosti jejich předků a vyjevit souvislost této skutečnosti s vůlí aktérů-hudebníků (ne)vztahovat se k českým kořenům a identitě a rovněž k české hudební subkultuře ve Vídni.

Posledními příbuznými Dominika A. Ježka narozenými na území českých zemí byli praprarodiče z otcovy strany – pradědeček z Třebíčska a prababička s předky na Chrudimsku.²⁸ Pojítkem k Čechům a k češtině pro něj je v prvé řadě Komenského škola, na jejíž půdě Dominik nacházel příležitost mluvit souvisleji česky. Posledním, zcela plynně česky hovořícím byl dědeček, s nímž Dominik mluvil česky, byť již s příměsí němčiny. Sourozenci Egermeierovi mají české předky zase z matčiny strany. Oba prarodiče v tomto případě přišli do Rakouska v době komunistického režimu

27 V repertoáru mají např. píseň *Brilantin' Brutal* z roku 1984 od rakouského popového zpěváka Johanna Hölzela (Falco) či skladby od Rainharda Fendricha, čelného představitele austropopu.

28 Pradědeček Dominika A. Ježka se narodil 1906, ve Vídni působil jako krejčí a měl zde i vlastní živnost v Lustkandlgasse v devátém okrese. Také otec Ježkovy prababičky byl živnostníkem – cukrářem. Ježkův dědeček a babička pak již byli vídeňskými rodáky a seznámili se v Komenského škole. V době druhé světové války se Ježkova rodina na čas vrátila na Třebíčsko. Při zvážení malých možností pracovního uplatnění a další nejisté budoucnosti Československa Ježkovi brzy po válce přesídlili zpět do Vídně.

v Československu. Do české školy chodila jejich matka, výběr Komenského školy pro syny však nebylo pouze její rozhodnutí. Stejného názoru byl i z Německa pocházející otec, který byl sám nakloněn tomu, aby se sourozenci Michael a Andreas naučili česky v Komenského škole. Andreas i Michael nepocházeli z prostředí, kde by se na českou identitu rychle zapomínalo. Matka sourozenců Egermeierových se po léta aktivně účastní kulturně-spoločenského života české menšiny ve Vídni. Sama jsem ji opakovaně viděla nejen na koncertech jejích synů, ale také na dalších akcích, například sokolských Moravských hodech. Michal i Andreas rovněž chodili od dětství do Sokola, sami se ale skepticky zamýšlí nad budoucností českých spolků:

Já ještě, než jsem šel do školy, tak jsem se svým sourozencem šel do Sokolu, tam jsme byli, protože moje maminka je tam docela angažovaná a ona to zná ještě z té doby, kdy ona šla do školy, ale jinak jsem v podstatě vnímal hlavně ty divadelní kruhy, tu Omladinu²⁹ například, a oni se taky přišli podívat na naše divadelní vystoupení, který jsme měli se školou, takže jsme občas taky zeptali pár lidí, jestli by chtěli hrát s nima, když už pak jsou z té školy ven, aby vlastně zůstal ten kontakt... Ale jinak si myslím, že takový ty spolky bohužel bojují s tím, aby vůbec mladí lidi se zúčastnili. (Andreas Egermeier, 4. 9. 2013)

Dominik a jeho otec Arnošt Ježek i bratři Egermeierové sledují aktivity spjaté s českou menšinou již jen okrajově. Občas se scházejí s bývalými spolužáky a kontakt se školou udržují zejména díky faktu, že se skupinou The Turnarounds dosud vystupovali na některých akcích pořádaných ŠSK. Takovými událostmi dosud byly Reprezentační a maturitní plesy anebo opakované předvánoční koncerty v prostorách Komenského školy. Obecně k tomu však Andreas Egermeier dodává:

Velkou roli to nehraje, že jsme českého původu. Akorát když hrajeme v české škole nebo na plese, tam jo, tam se snažíme taky kontaktovat českou menšinu a informovat, že hrajeme všichni čtyři z české školy, ale většinou, když máme normální koncerty, tak to velkou roli nehraje, protože v podstatě pak přijdou lidi z Rakouska. (Andreas Egermeier, 4. 9. 2013)

Kromě místa konání, ŠSK v roli organizátora a několika českých slov v rámci pozdravení posluchačů žádné z vystoupení Dominika a jeho spo-

²⁹ Informátor naráží na českovídeňský ochotnický divadelní spolek Vlastenecká omladina.

luhráčů na českých **Reprezentačních a maturitních plesích i na předvánočních koncertech** nijak neodkazovalo na aspekty menšinového kulturního kapitálu ve smyslu hudebně tanečních symbolických ukazatelů české identity dosud sdílené částí vídeňské menšiny, pro kterou výběr z prvků regionální hudby dosud představuje silné pojítko české diasporické komunity (Slobin 2000: 18–19). Aktivita The Turnarounds se tak neřadí mezi současné projevy české hudební subkultury ve Vídni.³⁰ Celkový charakter vystoupení i samotný repertoár prezentovaný The Turnarounds v rámci akcí pořádaných ŠSK se dosud nelišily od jiných koncertů skupiny určených širšímu rakouskému publiku, ať už se jednalo o samostatné vystoupení, jakým byl například výrazný „podzimní“ koncert,³¹ nebo hraní na akcích festivalového typu, jako je Kulturfleckerl Essling.³²

Nikoli náhodou text studie nabízí na úvod stručnou momentku z předvánočního koncertu, který The Turnarounds třikrát odehráli v Klubovně ŠSK.³³ V případě vystoupení The Turnarounds pro ŠSK ať už na maturitních plesích, nebo na zde popisovaných předvánočních koncertech hraje zaprvé roli vazba na českou menšinu jakožto diasporu každodenního setkávání (Shelemay 2006).³⁴ Zadruhé, vazby na české vídeňské spolky v čele ŠSK představují pro hudebníky v první řadě specificky vymezený sociální kapitál (Coleman 1990: 304), který jim umožňuje propagovat vlastní aktivity a oslovovat lidi několika generací jakožto potenciální posluchače jiných koncertů nejen The Turnarounds, ale i ostatních Dominikových skupin. Na rozdíl od vystoupení česko-slovenského folklorního souboru Marjanka, na nichž se v daném repertoáru primárně manifestuje český a slovenský menšinový kulturní kapitál a hudebně taneční projevy zde vystupují jako symbolické ukazatele české a slovenské národní identity, na koncertech The

30 Za ty lze naopak v současnosti považovat zejména aktivity folklorního souboru Marjanka, působícího pod stejnojmenným tanečním, hudebním a jazykovým spolkem, a rovněž aktivity revitalizovaného pěveckého sboru Lumír.

31 Akce s názvem „Herb(st)Art“ (11. 10. 2014, Bamkraxler, Kahlenberger Strasse 17, 1190 Wien).

32 Skupina zde vystoupila zatím dvakrát (5. 11. 2016 a 17. 3. 2018), o akci viz <https://www.kulturfleckerl.at/>

33 V roce 2014 byl však místem konání identického koncertu „X-Mas mit The Turnarounds: Das Weihnachtskonzert mit Niveau“ (13. 12. 2014) podnik Aera v Gonzagagasse 11, Vídeň I. V místě je v provozu restaurace, konají se však zde i pravidelné programy živé hudby a tance nebo kabaretní vystoupení. Na tento koncert dorazilo z větší části většinové rakouské publikum a také pravidelní návštěvníci tamních hudebních událostí.

34 *Diaspora of everyday connection* je primárně založena na pravidelném setkávání a sdílení praktických aspektů každodenního života. Naproti tomu v *diaspora of remembrance* se akcentuje vzpomínání na události v minulosti, které představují hlavní jednotící pouto dané skupiny. Viz Shelemay 2006.

Turnarounds se jako pojítka českovídeňské diaspory vyjevují pouze společenské vazby. Z perspektivy vnějšího pozorovatele v těchto momentech odhaluje jinak „neviditelné“ vídeňské Čechy jen čeština užívaná v neformální konverzaci publika. Onu „neviditelnost“ ostatně pojmenovala jedna z vyučujících hudební výchovy na Komenského škole: vídeňští Češi si dnes mohou své češství připomínat, a pokud chtějí, být si ho vědomi. Zároveň však tvoří samozřejmou součást rakouské a vídeňské společnosti, do níž díky dokonalé znalosti němčiny i všeobecnému zapojení do všech sfér každodenního života a různých společenských vrstev již zcela zapadají.³⁵ Také další současný vyučující hudební výchovy a rodilý Rakušan Johannes Langer je přesvědčen, že dnes jsou vídeňští Češi integrální součástí Vídně a nikoli jakousi oddělenou enklávou, jak tomu dle jeho názoru bylo na přelomu 19. a 20. století a v meziválečném období:

První desetiletí své existence myslím ta česká škola byla českým ostrovem ve vídeňském životě a světě. Spíš odděleným ostrovem než součástí vídeňského života. Dnes toto už neplatí... Ty ostatní spolky, co ještě jsou tradiční jako České srdce... tam už ti mladí lidi... Nejsou... To umírá pomalu, podle mě. To už je podle mě jen zbytek toho českého ostrova. (Johannes Langer, 1. 5. 2021)

Kromě absence poukazování na jakékoli hudební symbolické ukazatele české identity je dále v rámci interpretace aktivit skupiny podstatným zjištěním fakt, že lidé patřící do sociální sítě kolem Komenského školy představují v rámci posluchačského spektra aktivit The Turnarounds pouze okrajovou skupinu. Až na pár posluchačů z okruhu bývalých spolužáků nebo pedagogů z Komenského škol, kteří se objevují i na vystoupeních skupiny nepořádaných ŠSK, je totiž publikum The Turnarounds čistě většinově rakouské, respektive vídeňské. Nespojuje ho příslušnost k české menšině jakožto specifické skupině či diasporické kulturní formaci (Turino 2008: 118) ani k její hudební subkultuře, ale zájem o výše jmenované hudební styly a skladby, které se řadí do rakouské hudební interkultury. Samotný repertoár i podoby jeho prezentace však čerpají i z odkazu hudební superkultury anglofonní populární hudby od blues přes rokenrol po popmusic osmdesátých let.

V návaznosti na dotazy ohledně vlastní identity uvažují členové skupiny The Turnarounds situačně. „Češství“ se tak u nich projevuje jen jako symbolická etnicita (Gans 1979: 9), která se vybavuje jen příležitostně

35 Rozhovor s Yvonou Friedlovou, Vídeň, 18. 9. 2013, rozhovor vedla autorka studie.

a manifestuje se pouze ojediněle ve výjimečných situacích. V prvé řadě se hudebníci při vlastní charakterizaci již považují za Rakušany, přestože na své české kořeny nezapomínají. V rámci rozhovorů sami užívají několik označení. Někdy o sobě hovoří jako o „vídeňských Česích“, ale též jako o „Rakušanech s českými kořeny“ nebo o „Austročesích“. Dle Dominika Ježka ani jeho otec Arnošt neměl hlubší potřebu aktivně jazyk uplatňovat nebo se – mimo členství v **Sokole – podílet na kulturně-společenském životě české vídeňské menšiny**.³⁶ Přesto do okruhu přátel a známých rodiny Ježkových patřila řada vídeňských Čechů:

Pro mě to je úplně normální věc, protože já jsem s tím vyrůstal. Školka, škola a v podstatě skoro každý kontakt, který jsme měli, moje rodiče... no skoro každý ne, ale minimálně šedesát procent, byli nějaký vídeňský Čechy. (Dominik A. Ježek, 12. 9. 2013)

U bratrů Egermeierových je situace trochu odlišná. Byli to prarodiče z matčiny strany, kteří přišli do Rakouska, jejich matka se ve Vídni již narodila. Sourozenci Egermeierovi chodili do Sokola i nějaký čas do českého katolického Klubu Don Bosco. Mimo Komenského školu a tyto dvě organizace však Andreas i Michael hovořili a hovoří česky pouze příležitostně s matkou, většinou se i doma mluví německy:

Česky málokdy, bohužel, haha... Hlavně teda když přijdu na návštěvu do školy, protože doma se bavíme jenom v němčině, taky s maminkou málokdy po česky... mám maturity z češtiny. (Andreas Egermeier, 4. 9. 2013)

Výjimečně se objevuje možnost uplatnit češtinu, respektive slovenštinu v práci, kterou využil Andreas Egermeier v souvislosti s firemní zakázkou na Slovensku. Jedná se však o výjimečné příležitosti, nikdo z hudebníků zatím v rámci svého pracovního uplatnění vědomě neusiloval o využití znalostí češtiny.

Celkově lze shrnout, že český původ části nejbližších příbuzných, absolutorium české školy Komenského ani občasné návraty na území České republiky dosud nepodmínily ani u jednoho z hudebníků potřebu hlásit se k české identitě na jiné než pouze verbální úrovni: v hudebních aktivitách The Turnarounds de facto nelze najít žádný prvek, který by vystupoval jako

³⁶ Arnošt Ježek také dle Dominika A. Ježka má zájem o starší rodinnou historii spíše než o současné dění v České republice. Dosud existující rodinnou nemovitost na Třebíčsku také přenechal Dominikovi, který ji v posledních letech částečně zrekonstruoval a několikrát do roka do České republiky jezdí.

symbolický ukazatel české identity. Výpovědi členů The Turnarounds tak rezonují s širšími poznatky výzkumů integrace vídeňských Čechů (Heroldová 2006; Brousek 1980) a také obecně s podobami asimilace u představitelů střední vrstvy a specializovaných profesí (Raj 2003: 34–37). Z pohledu na osudy a charakteristiku předků hudebníků vyplývá, že dotyční už v první generaci náleželi ke střední vrstvě, která dle Brouska podléhala zejména neuvědomělé asimilaci,³⁷ současně však již měla přístup k ekonomickému, sociálnímu i kulturnímu kapitálu do té míry, že mohla z vlastní vůle volit, o jakých aspektech domoviny si ponechá povědomí a bude se k nim vztahovat a ke kterým naopak již nebude mít potřebu se hlásit (Levitt 2009).

Austročeši, koncepty domova a vídeňská hudební interkultura

Nezájem o českou hudební subkulturu ve Vídni lze v případě hudebníků z The Turnarounds vysvětlit poznáním jejich vlastního konceptu domova odvíjejícího se od *belonging* neboli „přináležení“ (Anthias 2018), tj. mnohovrstevnatého vztahování se k různým entitám, v tomto případě zejména domovině předků ve smyslu konkrétních lokalit na území českých zemí a rovněž dosud ovládanému a příležitostně užívanému českému jazyku. Jsou to však opět různé výpovědi v rámci rozhovorů, které ukazují souvislost přináležení a pojetí domova s vytyčením si vlastních preferencí z hlediska situovanosti na hudební scéně, kde se vytouženou pozicí hudebníků v čele s kapelníkem Ježkem stává rakouská, respektive vídeňská hudební interkultura (Slobin 2000).

Do určité míry hudebníci jakožto vídeňští Češi třetí a čtvrté generace stále uvažují translokálně. Právě ve smyslu přináležení se vztahují k České republice, která je jim dosud bližší než jiné evropské státy. Přesto se však jejich domovem jednoznačně ukazují být Rakousko a Vídeň:

V dnešní době je asi nejlepší říct, že se člověk cítí Evropanem, ale já bych spíš řek', že jsem teda na sto procent Rakušák, protože ten kontakt jsem vždycky měl jenom s kamarády a pak jsem s rodinou párkrát byl na návštěvě někde, a já sice vím, že mám tetu v České republice, ale to spíš moje mamka má kontakt s níma a já už málokdy... Pravidelně tam vůbec nejezdím... Domov mám v Rakousku... Ale takový emocionální vztah k Česku je určitě silnější než například

37 Karl M. Brousek nicméně považuje v souvislosti s migrační vlnou po roce 1968 za nejvýraznější období neuvědomělé asimilace osmdesátá léta 20. století. Tento typ asimilace podle něj charakterizuje postupná ztráta pocitu přináležení k menšině, aniž by však došlo ke ztrátě schopnosti ovládat mateřský, tj. český jazyk (Brousek 1980: 120).

k Italsku, nebo tak... samozřejmě kvůli té řeči, že jí rozumím, že jí mluvím, že jí píšu... to teda jo. I když jsem celý život žil v Rakousku a v Česku byl jenom na návštěvu nebo na výlety, tak přesto bych řekl, že vztah k Česku je silnější než k nějakému jinému evropskému státu.
(Andreas Egermeier, 4. 9. 2013)

U Dominika se přináležitost k českým kořenům projevuje zejména v zá-
měru ponechávat vlastní příjmení v českém znění s diakritikou:

Mně jsou bližší Rakušané, já se cítím jako Rakušák, protože už děda se narodil tady. Ale jinak já se tam v Čechách cítím dobře a užívám si to, že tam znám pár lidí a že se tam dorozumím. A vždycky se těším, když je ve Vídni nebo v Rakousku někde něco, co má český nebo československý, Wurzeln, roots... třeba jako Café Hawelka, že to je český jméno, nebo věci z historie, takové věci se mi líbí. A taky třeba moje jméno. Znáám lidi, který mají český jména a nějak se potom ztratily ty háčky čárky, a to by se u mě nemohlo stát, protože já se jmenuju „Ježek“ a tam je ten háček a já to každému vysvětlím, že to tak patří... A mně se to taky líbí, protože já to taky každému – ne, že by hned v první větě – ale každý, který mě zná, ten taky ví, jaký kořeny mám. Nejpozději, když padne jméno, tak každý: „Á, jsi Čech! nebo co“ a já potom že ne, že už jsem tady čtvrtá generace, ale hned je to tady takový pozitivní ve Vídni: „Á, zas další jakoby vídeňský Čech“... podle mě to taky pro normální Vídeňáci vůbec nemá nic negativního... je to spíš: „Á, ty jsi pravý Vídeňák“... Třeba turecká menšina, to má hned takový negativní touch, ale Češi nebo čeština to patří k Vídni, to je úplně normální tady. (Dominik A. Ježek, 12. 9. 2013)

Důležitým životním momentem je rovněž změna rodinného stavu u Dominika, který je dnes otcem dvou malých dětí. Přestože se zajímá o starší rodinnou historii a české předky, své děti již neplánuje umístit do Komenského školy a sám si není jistý, nakolik ještě budou češtinu ovládat. V souvislosti s narozením potomků se tak u něj zatím neprojevuje náhlé vypuknutí zájmu o kulturu a jazyk domoviny a nutková potřeba předat tento zájem dětem, jak to například popsali Espiritu a Tran (2002) ještě u druhé generace migrantů.

Zatímco sourozenci Egermeierovi byli v Čechách na návštěvě dosud párkrát, u Dominika jsou vztah k Čechám, touha se vracet a přání zdokonalovat češtinu posíleny častějšími návštěvami. Dominik jako malý trávil s prarodiči prázdniny na Třebíčsku, kam dodnes jezdívá. Přestože jsou pro něj Čechy stále ještě „druhým domovem“, jsou to právě hudební aktivity

zakořeněné ve Vídni a cílené na vídeňské a rakouské publikum, kvůli kterým by odmítl přesídlit do Čech na delší dobu:

Domovem je Vídeň, Čechy mám jako druhý domov, mohl bych si představit tam žít pár let, i když momentálně ne kvůli té muzice, která má všechny ty kořeny tady... Já mám taky kamarády v Čechách a oni občas vidí na Facebooku, že hraju se skupinama a taky pořád říkají: „A nechceš jednou hrát tady?“ Ale to je ten problém, musím tam dojet a taky mě tam ještě nikdo nezná. (Dominik A. Ježek, 12. 9. 2013)

Dominik rovněž nezměnil své již před lety vyjádřené postoje. Přestože si stále vybavuje české lidové písně z mladších školních let, nemá potřebu zpívat česky ani neveřejně a také nesleduje českou hudební scénu. Stejně tak neshledává důvod k uspořádání vlastního koncertu v České republice.

Dle výše nastíněné optiky Marka Slobina (2000) považují hudebníci z The Turnarounds českou hudební subkulturu ve Vídni za zcela okrajovou a soustředění se na jí vymezený rozsah podob repertoáru, kontextů vystupování i úzkého okruhu posluchačů je pro ně nedostačující. Stejně jako jejich publikum se i hudebníci z The Turnarounds vztahují k revivalově koncipované směsici stylů transregionální hudby (Slobin 2000: 19). Vznik a rozvoj těchto stylů lze do značné míry situovat do USA, odkud se díky rozvoji globálních médií, nahrávací a jiné techniky, finančním tokům i hodnotovému žebříčku – tj. Appaduraiovým „media-“, „techno-“, „finance“ a „idea-“, „-scapes“ – dostala do Rakouska podobně jako do dalších zemí Evropy i světa a stala se zde industriální hudební interkulturou, která byla lokálně domestikována (Slobin 2000: 62). S ohledem na hudební aktivity u The Turnarounds česká identita i pocit přináležení nehrají roli. The Turnarounds chtějí jednoznačně působit na poli rakouské hudební interkultury a oslovovat publikum, které je bez ohledu na své kořeny a původ jejím příjemcem. Subjektivně vnímané trendy, jako je právě stoupající obliba revivalu americké rockové a populární hudby a jejích místních rakouských adaptací, pak současně pro hudebníky představují hlavní referenční rámec v této hudební interkultuře:

Česky bych zahrál jenom privátně, protože si myslím, že to v podstatě nikoho nezajímá... Zajímalo by to dědy a ten vždycky říkal, že je zklamán z toho, že nezpívám česky a že neumím ty český písničky, i když je znám, ale holt je nezpívám, ale ten moderní život ve Vídni a v okolí v muzice je tak, že lidi chtějí slyšet anglický písničky a někdy taky německý, ale to už je menší a starší skupina. (Dominik A. Ježek, 12. 9. 2013)

The Turnarounds se k hudební interkultuře vztahují i dalším způsobem. Je jim význam, který hudebníci přisuzují ekonomickému aspektu svých aktivit. Tento aspekt je patrný v oblasti subjektivní spokojenosti s vyvážeností nákladů, které na jedné straně do svých aktivit hudebníci investují, a obdržených příjmů na straně druhé. Jak ukazuje Slobin (2000: 27–82), hudební super-, inter- a sub- kultury nepůsobí izolovaně. Hudební interkultura z hudební superkultury přejímá obdobnou konceptualizaci hudby jakožto komodity-zboží nabízeného k prodeji konzumentům-posluchačům. V určité míře pragmatismu se tak i The Turnarounds ztotožňují s tímto konceptem přítomným v hudební interkultuře: o svých vystoupeních pro českovídeňské menšinové akce uvažují stejně jako o všech ostatních koncertech z hlediska toho, zda se jim na dané události a za daných podmínek vyplatí vystupovat. Přestože tedy hudebníci v prvních letech původně vystoupení pro ŠSK vítali, byly to právě opakované neshody se spolkem v oblasti organizace a výše pronájmu koncertních prostor, co oslabilo motivaci skupiny vystupovat na akcích české vídeňské menšiny. Obecně členové The Turnarounds subjektivně pociťují nižší podporu i vstřícnost při pořádání koncertů, než jakou by jakožto absolventi české školy očekávali:

Má to trochu negativní příchut', proč jsme tam už nehráli. Protože nám Komenský už nechtěl dát tu Klubovnu za těch předchozích podmínek. Já jsem se tomu trochu divil, že musíme něco platit, protože my jsme čtyři absolventi, a je to taky taková kulturní věc, kterou jsme dělali pro ty absolventy a pro tu community v podstatě. A to jsme měli sponzora, to nám zaplatil těch nějak 500 EUR, ale pak najednou chtěli 800 nebo 900 EURO. Pak druhá věc, že bychom museli v deset hodin být úplně pryč, takže ten koncert by musel trvat do devíti, a to by vůbec nebylo možné. (Dominik A. Ježek, 10. 6. 2021)

Zejména tato skutečnost ne zcela naplněného očekávání tak ještě více oslabuje i dosavadní malou vůli Dominika i ostatních členů skupiny hlásit se náplní svých aktivit k menšinové hudební subkultuře a vůbec se do ní nějakým způsobem zapojovat. Silná afinita nebo pocit přináležení jednotlivců k danému společenství, individuální angažovanost a nezištný přístup interpretů i organizátorů, charakteristické právě pro diasporické hudební subkultury, tak v tomto případě ustupují do pozadí.

Na závěr lze konstatovat, že stejně jako The Turnarounds neusilují o příslušnost k české hudební subkultuře ve Vídni, rezignují také z podobných důvodů na vystupování v České republice: dle názoru Dominika A. Ježka je skupina na české scéně příliš málo známá na to, aby se za současných podmínek vyplatilo koncert v České republice uspořádat:

Co motivuje někam jet a hrát? Je tam někdo, kdo nás chce slyšet anebo oboje, že za to jsou nějaké peníze, tak někdo se musí o to starat. A já mám job a mám 4 skupiny, tak nemám čas s každou skupinou třikrát za rok jet někam gratis. (Dominik A. Ježek, 10. 6. 2021)

Výjimku zatím představoval koncert v Olomouci, kde The Turnarounds začátkem října 2017 obstarali doprovodný hudební program a zahráli nikoli z vlastní iniciativy, ale na základě pozvání organizátorů.³⁸ Tehdy vyvstal i nápad zazpívat v češtině nebo uvést skladby českých autorů. Nakonec však došlo pouze na píseň *Ty a já* od současné populární skupiny Kryštof.

Závěr

S různými projevy české hudební a taneční kultury, tj. zejména s tvorbou kánonu českých „národních“ skladatelů, ale i osobnostmi populární hudby typu Karla Hašlera, Suchého & Šlitra nebo Karla Gotta, a rovněž s úvodem do tance české besedy, se všichni členové hudební skupiny The Turnarounds setkávali v drtivé míře v rámci výuky hudební výchovy na několika stupních Komenského škol ve Vídni. Hudebníci náleží do dvou již smíšených českovídeňských rodin: jsou zde otec a syn Arnošt a Dominik Ježkové a bratři Andreas a Michael Egermeierovi. Zakladatel a kapelník skupiny Dominik Ježek má české předky v patrilinii, u Egermeierů jsou i dosud v ČR žijící příbuzní z matčiny strany. Matka bratrů Egermeierových je dosud uvědomělou vídeňskou Češkou, je aktivní především v Sokole, zatímco Ježkovi nepocítovali potřebu aktivně se zapojovat do menšinových spolků. Od této skutečnosti se odvíjí Dominikův obdiv k jazzové, swingové hudbě a rokenrolu, který má definitivně přednost před zájmem o české menšinové hudební projevy a o působení v uskupeních řadících se k reprezentantům současné české hudební subkultury ve Vídni. Všichni členové The Turnarounds jsou si sice vědomi svých českých kořenů, přesto se již v kontextu uvažování a jednání každodenního života cítí být na prv-

38 Koncert se uskutečnil 2. 10. 2017 v Divadle hudby Olomouc v rámci komponovaného pořadu o vídeňských Čechách a při příležitosti prezentace putovní výstavy Vídeňské svobodné listy – 70 let. Viz zpráva na českém menšinovém vysílání Česká Vídeň v Olomouci. 2017. *Volksgruppen ORF – ČEŠI*. [2021-06-20]. Dostupné z: <https://volksgruppen.orf.at/v2/cesi/stories/2869251/>. Češtinu na této události využili především v rámci moderování. Přestože si akci užili jako společný zážitek, určité zklamání přineslo méně početné publikum. Dominik Ježek přičítal malý počet posluchačů nedostatečné propagaci akce a zřejmě i obecnému nezájmu obecnstva v Olomouci o tematiku vídeňských Čechů.

ním místě Rakušany s domovem ve Vídni. Z tohoto důvodu se primárně snaží vydobýt si místo na vídeňské scéně a oslovovat většinové rakouské publikum se zálibou ve výše charakterizovaném hudebním revivalu. Konечně záměrem této etnomuzikologické případové studie je poukázat na dichotomii myšlení a jednání aktérů výzkumu. V myšlenkové rovině a v návaznosti na dotazování se na koncepty domova a vztah k českým kořenům hudebníci reflektují svoji částečnou českou identitu a vyjadřují pocit přináležení k českým kořenům. V performativní rovině hudebního jednání jsou ovšem členové skupiny – vídeňští Češi třetí a čtvrté generace – již plně integrovanými Rakušany, jednoznačně preferujícími uplatnění na poli současné rakouské hudební interkultury.

Žáří 2021

Reference

- Anthias, Floya. 2018. Identity and Belonging: Conceptualizations and Reframings through a Translocational Lens. In: Davis, Kathy – Ghosh, Halleh – Smets, Peer (eds.): *Contested Belonging: Spaces, Practices, Biographies*. Bingley: Emerald Publishing Limited: 137–159.
- Appadurai, Arjun. 1990. Disjuncture and difference in the global cultural economy. *Theory, culture and society* 7, 2: 295–310.
- Basler, Helena – Basler, Richard – Kroupa, Jiří K. (eds.). 2017. *Vídeňští Češi 1945–2015. Příklad zdařilé integrace? Svazek 2 / Die Wiener Tschechen 1945–2015. Ein Beispiel für eine gelungene Integration? Band 2*. Wien – Praha: České kulturněhistorické centrum /Tschechisches kulturhistorisches Institut & KLP – Koniasch Latin Press.
- Basler, Helena – Brandeis, Marie – Kroupa, Jiří K. – Starek, Jana (eds.). 2006. *Vídeňští Češi 1945–2005. K dějinám národnostní menšiny. Svazek 1 / Die Wiener Tschechen 1945–2005. Zur Geschichte einer Volksgruppe. Band 1*. Wien – Praha: České kulturněhistorické centrum/Tschechisches kulturhistorisches Institut & KLP – Koniasch Latin Press.
- Brouček, Stanislav a kol. 2017. *Migrace z České republiky po roce 1989 v základních tematických okruzích*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
- Brousek, Karl M. 1980. *Wien und seine Tschechen. Integration und Assimilation einer Minderheit im 20. Jahrhundert*. Wien: Verlag für Geschichte und Politik.
- Butler, Kim D. 2001. Defining Diaspora, Refining a Discourse. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 10, 2: 189–219. <https://doi.org/10.1353/dsp.2011.0014>

- Coleman, James S. 1990. *Foundations of Social Theory*. Cambridge – Massachusetts– London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Espiritu, Yen L. – Tran, Thom. 2002. Việt Nam, Nu'óc Tôi (Vietnam, My Country): Vietnamese Americans and transnationalism. In: Levitt, Peggy – Waters, Mary C. (eds.): *The Changing Face of Home: the Transnational Lives of the Second Generation*. New York: Russell Sage: 367–398.
- Gans, Herbert J. 1979. Symbolic ethnicity: The future of ethnic groups and cultures in America. *Ethnic and Racial Studies* 2, 1: 1–20. <https://doi.org/10.1080/01419870.1979.9993248>
- Glettlter, Monika. 1972. *Die Wiener Tschechen um 1900. Strukturanalyse einer nationalen Minderheit in der Grossstadt*. Wien – München: J. Oldenbourg.
- Hanušová, Šárka. 2018. Migrační zkušenost vídeňských Čechů. *Kulturní studia*, 1: 35–67. <http://doi.org/10.7160/KS.2018.100103>
- Heroldová, Iva. 1989. Reemigrace Čechů z Rakouska po 2. světové válce. In: Brouček, Stanislav (ed.): *Češi v cizině* 4. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku ČSAV ve spolupráci s Československým ústavem zahraničním v Praze: 222–317.
- Heroldová, Iva. 2006. Reemigrace. In: Basler, Helena – Brandeis, Marie – Kroupa, Jiří K. – Starek, Jana (eds.): *Vídeňští Češi 1945–2005. K dějinám národnostní menšiny. Svazek 1 / Die Wiener Tschechen 1945–2005. Zur Geschichte einer Volksgruppe. Band 1*. Wien: České kulturněhistorické centrum/Tschechisches kulturhistorisches Institut; Praha: KLP – Koniasch Latin Press: 287–299.
- John, Michael – Lichtblau, Albert. 1990. *Schmelztiegel Wien – einst und jetzt: zur Geschichte und Gegenwart von Zuwanderung und Minderheiten*. Wien – Köln: Böhlau.
- Jurková, Zuzana – Seidlová, Veronika – Skořepová, Zita – Jonssonová, Pavla – Balog, Peter. 2013. *Pražské hudební světy*. Praha: Karolinum.
- Koudelková, Jana. 2013. *Češi ve Vídni / Tschechen in Wien*. Brno: Jihomoravský kraj.
- Levitt, Peggy. 2009. Roots and Routes: Understanding the Lives of the Second Generation Transnationally. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 35, 7: 1225–1242. <https://doi.org/10.1080/13691830903006309>
- Levitt, Peggy – Glick Schiller, Nina. 2004. Conceptualizing simultaneity: a transnational social field perspective on society. *International Migration Review* 38, 3: 1002–1039. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00227.x>
- Machát, Antonín. 1946. *Naši ve Vídni*. Praha: Práce.

- Raj, Dhooлека S. 2003. *Where are you from? Middle-Class Migrants in the Modern World*. Berkeley: University of California Press.
- Shelemay, Kay Kaufman. 2006. *Soundscape: Exploring Music in a Changing World*. New York – London: W. W. Norton.
- Skořepová, Zita. 2018. Viennese Czechs dance the “Czech Beseda”: form and meaning of the dance in the 21st century. *Český lid* 105, 4: 379–398. <https://doi.org/10.21104/CL.2018.4.01>
- Skořepová, Zita. 2016. Hudba jako antropologické zrcadlo menšiny na příkladu výzkumu hudebních aktivit současných vídeňských Čechů. *Národopisná revue* 26, 2: 132–143.
- Skořepová, Zita. 2015. *Vídeňští Češi v 21. století a jejich hudba z etnomuzikologické perspektivy*. Disertační práce. Praha: FHS UK.
- Skořepová, Zita. 2013. Marginalizace národní identity u současných vídeňských Čechů: Maturitní a reprezentační ples / Contemporary Viennese Czechs and the marginalization of their national identity: Representational and Graduation Ball. In: Jurková, Zuzana – Stellmacher, Martha – Skořepová, Zita – Kuhnová, Kristýna – Seidlová, Veronika: *Tóny z okrajů: Hudba a marginalita / Sounds from the Margins*. Praha: Kher: 30–42; 92–112.
- Slobin, Mark. 2000. *Subcultural Sounds. Micromusics of the West*. Hanover, NH: Wesleyan University Press.
- Smith, Robert C. 2006. *Mexican New York: Transnational Lives of New Immigrants*. Berkeley: University of California Press.
- Soukup, František. Alois. 1928. *Česká menšina ve Vídni*. Praha: Národní rada československá.
- Turino, Thomas. 2008. *Music as Social Life. The Politics of Participation*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
- Valeš, Vlasta. 2020. *Der Schulverein Komenský – 150 Jahre tschechisches Schulwesen in Wien / Školský spolek Komenský – 150 let českého školství ve Vídni*. Vídeň: Školský spolek Komenský.
- Valeš, Vlasta (ed.). 2002. *Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století*. Praha: Scriptorium.
- Velek, Viktor. 2016. Místo a role menšinových hudebních kultur v dějinách velkoměst na příkladu české hudební kultury vídeňských Čechů. In: Červená, Radana (ed.): *Jak psát dějiny velkých měst?* Brno: Archiv města Brna; Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně; Praha: Historický ústav Akademie věd České republiky, v. v. i.: 465–481.
- Velek, Viktor. 2015. *Lumír 150: sbormistři československého zpěváckého spolku „Lumír“ ve Vídni / Chorleiter des tschechoslawischen Gesangsvereines „Lumír“ in Wien*. Třebíč: Apis Press; Vídeň: Československý zpěvácký spolek Lumír.

- Velek, Viktor. 2009. Czech Vienna. The Music Culture of the Czech Minority in Vienna 1840-1918. *Czech Music Quarterly* 2: 31–50.
- Vertovec, Steven. 1997. Three Meanings of „Diaspora“, Exemplified Among South Asian Religions. *Diaspora: A Journal of Transnational Studies* 6, 3: 277–299.
- Wonisch, Regina (ed.). 2010. *Tschechen in Wien. Zwischen nationaler Selbstbehauptung und Assimilation*. Wien: Löcker.

Citované rozhovory

- Rozhovor s Andreasem Egermeierem, 4. 9. 2013, Vídeň, rozhovor vedla autorka studie.
- Rozhovor s Dominikem A. Ježkem, 10. 6. 2021, on-line, rozhovor vedla autorka studie.
- Rozhovor s Dominikem A. Ježkem, 12. 9. 2013, Vídeň, rozhovor vedla autorka studie.
- Rozhovor s Johannesem Langerem, 1. 5. 2021, Vídeň, rozhovor vedla autorka studie.
- Rozhovor s Vilmou Schmauzovou, 17. 5. 2021, Vídeň, rozhovor vedla autorka studie.
- Rozhovor s Yvonou Friedlovou, Vídeň, 18. 9. 2013, rozhovor vedla autorka studie.

Obr. 1 Předvánoční koncert The Turnarounds – Klubovna Školského spolku Komenský, Vídeň, 2. 12. 2016. Foto: autorka

muo
muzeum
umění
olomouc

JAK SE ŽIJE V ČESKÉ VÍDNI & KONCERT THE TURNAROUNDS

PO 2. 10. | 19.00 HODIN
DIVADLO HUDBY
VSTUP VOLNÝ

V první části večera se setkáme se zajímavými osobnostmi z české komunity ve Vídni a dozvíme se o minulosti krajanů, také o Vídeňských svobodných listech – novinách české menšiny, které vycházejí česky a slovensky ve Vídni již od roku 1946. Uslyšíte ukázky z právě zkoušeného muzikálu „Sugar aneb Někdo to rád horké“ a budete moci hostům z Vídne položit zvědavé otázky.

Ve druhé části proběhne koncert The Turnarounds, jazz-swing-bluesové kapely, složené z absolventů české školy ve Vídni. Kapela hraje slavné skladby dvacátých let 20. století, ale v repertoáru má i chuťovky z rakouské i světové tvorby v novém osvěžujícím aranžmá. Překvapí i českými tituly.

Moderace: Jitka Woodhams
Spolutvůři: Hana Herdová, redaktorka Vídeňských svobodných listů; Marie Woodhamsová, zahraniční zpravodajka Českého rozhlasu Radiožurnál ve Vídni; Jana Kolencová, členka ochotnického divadla Vlastenecká omladina ve Vídni; a další zajímavé osobnosti z řad české menšiny ve Vídni.

Pořad vznikl u příležitosti konání výstavy „Vídeňské svobodné listy 70 let“.
Akci podpořilo Statutární město Olomouc

Muzeum moderního umění – Divadlo hudby, Denisova 47, Olomouc | www.muio.cz

Obr. 2 The Turnarounds v Divadle hudby Olomouc, 2. 10. 2017. Autor návrhu plakátu je pořadatel akce: Muzeum umění Olomouc.